



ՀՈՎՀ. ՔՀՆ. ՄԱՐՈՒՔՅԱՆ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ԴՐՎԱԾՔԸ ԵՎ ԱՐՏԱԴԱՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԾԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Մանկավարժությունը սիշտ էլ զբաղվել է երեխաների դաստիարակության գործով: Յուրաքանչյուր դպրոց ունեցել է իր նպատակը և ըստ այնմ էլ հատուկ ծրագրով գիտելիքներ է հաղորդել աշակերտներին՝ տալով նրանց ընդհանուր և մասնագիտական կրթություն: Ինչպիսի ծրագրով կամ ինչպիսի թեքումով էլ, որ եղած լինեն դպրոցները, մանկավարժները ջանք չեն խնայել երեխային որպես մարդ դաստիարակելու, հոգեկան, մտավոր և մարմնական կարողությունների սահմաններում:

Հայ դպրոցի պատմության մեջ դաստիարակության հարցը ևս գրավել է հայ մանկավարժների ուշադրությունը՝ Մեսրոպ-Մաշտոցյան օրերից սկսած մինչև մեր օրերը:

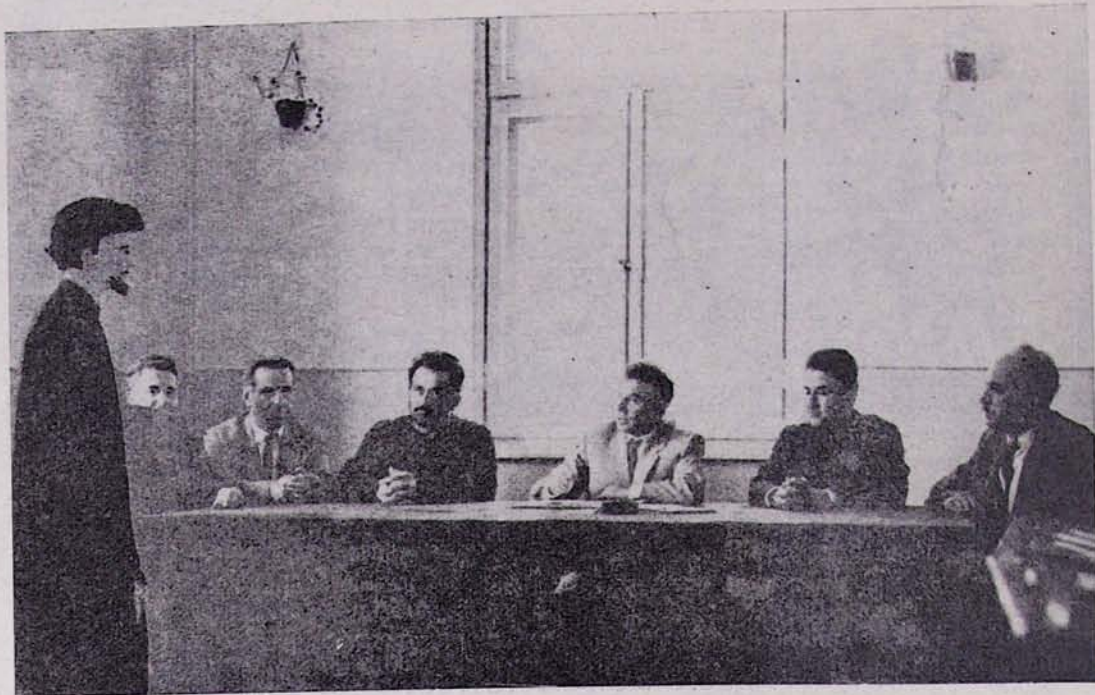
Հոգևոր դպրոցների, ճեմարանների, ժառանգավորաց վարժարանների նպատակն է եղել եկեղեցու, հայ ժողովրդի համար պատրաստել զարգացած աշխարհիկ և հոգևոր մշակներ, որպեսզի նրանք իրենց թե՛ մտավոր և թե՛ հոգեկան բարեմասնություններով և կարողություններով օգտակար լինեն ժողովրդին:

Մեր այլ հոգևոր դպրոցների հետ աչսօր էլ այդ դերը կատարում է ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանը, որը իր մեջ խտացնում է անցյալի մեր բոլոր դպրոցների նվաճումները և փորձերը:

Դաստիարակությունը լինում է ֆիզիկական, մտավոր և բարոյական:

Մեր նպատակը չէ այստեղ մեկ առ մեկ նշել վերոհիշյալ բաժինների կարևորությունը և դրանց դրվածքը հոգևոր ճեմարանում: Մենք կանգ կառնենք արտադասարանական մի քանի աշխատանքների վրա, որոնք նըպաստում են ճեմարանականների մտավոր, բարոյական դաստիարակությանը, գեղագիտական ճաշակի զարգացմանը և կնշենք նաև կրոնական առարկաների մասին:

Հոգևոր ճեմարանից ներս կատարված դաստիարակչական աշխատանքի մասին խոսելիս պետք է նկատի առնել, որ այստեղ ընդունվում են ո՛չ միայն տվյալ քաղաքում ապրող երեխաներ, այլ հեռավոր քաղաքներից ու գաղթաշխարհից եկած հայ պատանիներ, որոնց հոգիները և մտքերը հայաբույր այս կամարների տակ տարիների ընթացքում լույս, ջերմություն, հավատքի կյանք են ստանում, հետագայում լուսավորելու և ջերմացնելու համար իրենց շրջապատի մարդկանց հոգիներն ու սրտերը: Ամեն մի պատանի, որ գալիս է իր մատաղ տարիները անցկացնելու ճեմարանի հարկի տակ, օրըստօրե անում, զարգանում է՝ մի օր կոչվելու համար եկեղեցու և ժողովրդի ծառայության ծանր ու պատասխանատու աշխատանքներին: Սկզբնական օրերին հոգևոր



Հայոց լեզվի և գրականության քննություն

(Բ. լսարան, 1967 հունիս)

ճեմարանի տեսչությունը մեծ դժվարությունների առաջ է գտնվում, երբ տարբեր վայրերից և երկրներից ընդունված սաները իրենց սովորություններով, գիտելիքներով և հոգեբանությամբ ու տարիքային առանձնահատկություններով տարբեր են և նույնիսկ միջանց ժխտող: Տարիների աշխատանքը, սակայն, նրանց դարձնում է միասիրտ և միակրոն, սոցիորված նույն պայծառ տեսիլքներով և աշխատանքային նվիրվածությամբ:

Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի նպատակը հոգևորական պատրաստելն է: Ըստ այնմ էլ դպրոցական ծրագիրը կազմված է այնպես, որ սաները խորը գիտելիքներ ձեռք բերեն հայագիտական առարկաների մեջ, լինեն գիտակ մեր պատմությանը, գրականությանը, լեզվին և մշակույթին: Բացի հայագիտական առարկաներից, հոգևոր ճեմարանի ուսումնական ծրագրի մեջ մեծ տեղ է գրավում կրոնական առարկաների դասավանդությունը, որպեսզի սաները զինվեն նաև կրոնական կայուն գիտելիքներով և լուսավորվեն Ավետարանի լույսով:

Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանում ուսման տևողությունը վեց տարի է: Ծեմարանը կազմված է դասարանական և լսարանական բաժիններից: Ըստ այնմ էլ հոգ. ճեմարանի տեսչությունը կրոնական առարկաների դասաբաշխումը կատարել է վեց տարիների

վրա: Դասարանական երեք տարիների ընթացքում հոգ. ճեմարանի սաները յուրացնում են Հին կտակարանի, Նոր կտակարանի պատմության բովանդակությունը և նրանց ներածությունը: Երեք տարվա ընթացքում նրանք ծանոթանում են Աստվածաշնչի, որպես Աստծու բացված գիտության աղբյուրի, բովանդակությանը, գրության թվականի, հեղինակի, լեզվի, բնագրի, նպատակի, արժեքի մասին: Բ և Գ դասարաններում հոգ. ճեմարանի սաները անցնում են քրիստոնեական և ծիսագիտություն, որտեղ նրանք ստանում են գիտելիքներ՝ հավատքի և նրա բովանդակության, եկեղեցու յոթ խորհուրդների և նրանց պատմության մասին: Ընդհանուր ծանոթություն և գիտելիքներ է տրվում հայ եկեղեցու ծեսերի կատարման մասին՝ ժամերգությունների խորհուրդների, տոների և զանազան հոգևոր բարեպաշտական արարողությունների մասին:

Դասարանական քաժնում դասավանդվում է նաև հայ եկեղեցու պատմություն և եկեղեցական երաժշտություն: Առաջին և երկրորդ դասարաններում ուսանողները անցնում են հայ եկեղեցու համառոտ պատմությունը, իսկ Գ դասարանում սկսվում է ամբողջական պատմության դասավանդումը:

Հոգ. ճեմարանի դասընթացքի լսարանական բաժնում ավելի շատ ժամեր են հատկացվում մեր սաներին կրոնական գիտելիքներով զինելու համար:

Այստեղ շարունակվող կրոնական առարկաները երկուսն են՝ եկեղեցական երաժշտություն, որը շարունակվում է մինչև Գ լսարան և հայ եկեղեցու պատմություն, որը շարունակվում է մինչև Բ լսարան՝ իր մեջ ընդգրկելով մինչև մեր օրերի հայ եկեղեցու պատմությունը: Իսկ կրոնական մյուս դասավանդվող առարկաները սկսվում են միայն լսարանական բաժնում: Այս առարկաները կարելի է բաժանել երկու կարևոր խմբերի. ա. ընդհանուր քրիստոնեական, կրոնական և եկեղեցական գիտելիքներ հաղորդող առարկաներ (Ավետարանի մեկնություն, Մեկնություն ա. Գրոց, ընդհանուր եկեղեցու պատմություն, Քարոզխոսություն): բ. Զուտ հայ եկեղեցու դավանանքի, պատմության, իրավունքի, տոմարի, մատենագրության

շուրջ խորը գիտելիքներ տվող առարկաներ (Աստվածաբանություն, Հայոց եկեղեցի, Հայ եկեղեցական իրավունք, Տոմարակալություն, Հայ եկեղեցու մատենագրություն):

Մեր սաները արդեն պարտավոր են հասկանալ ա. Գիրքը ըստ էության, և իրենց համար հատակ պետք է լինի ընդհանուր եկեղեցու անցած ուղին, մեր և քույր եկեղեցիների փոխհարաբերությունը: Նրանց հաղորդվող տեսական, մեկնողական, եկեղեցագիտական, մատենագրական, պատմական, կրոնական գիտելիքները նրանց դարձնում են հոգևոր ասպարեզում ընդգրկվելու համար պատրաստ անձնավորություններ: Մնում է նրանց՝ հետագայում ինքնաշխատությամբ և ընթերցանությամբ իրենց կրոնական գիտելիքները խորացնելու և ճոխացնելու աշխատանքը: Այստեղ ներկայացնում ենք հոգ. ճեմարանում ըստ դասարանների դասավանդվող կրոնական առարկաների պատկերը.

Ժամեր ըստ դասարանների

Առարկաներ	Ա. Դ.	Բ. Դ.	Գ. Դ.	Ա. Լսարան	Բ. Ժ.	Գ. Բ.
Կրոն (հին ուխտ)	3					
Կրոն (նոր ուխտ)		3				
Ներածություն հին կտակարանի		2				
Ներածություն նոր կտակարանի			2			
Քրիստոնեական			2			
Ծիսագիտություն			2			
Հայ եկեղ. պատմություն	2	2	2	2	2	
Աստվածաբանություն				2	2	
Մեկնություն 4 Ավետարանաց				2	-	
Մեկնություն ա. Գրոց				-	2	2
Հայոց եկեղեցի				-	2	2
Հայ եկեղեցու իրավունք				-	-	2
Տոմարակալություն				-	-	2
Ընդ. եկեղեցու պատ.				2	2	-
Հայ եկեղ. մատենագրություն				2	2	2
Քարոզխոսություն				-	-	2
Եկեղեցական երաժշտություն	2	2	2	2	2	2
Ընդ. քանակը	7	9	10	12	14	14

Հոգ. ճեմարանի սաները իրենց մտավոր, բարոյական, գեղագիտական դաստիարակությունը ստանում են հիմնականում դասերի ընթացքում և ճեմարանի վանական մթնոլորտում: Յուրաքանչյուր դասախոս ո՛չ միայն գիտելիքներ է հաղորդում, այլև դաստիարակում է սաներին ապագա մեծ գործի համար:

Արտադասարանական ինչպիսի՞ աշխատանքներ են տարվում հոգ. ճեմարանի սաների ստորյան լցնելու և նրանց դաստիարակելու համար:

Դասերի ընթացքում, բացի կիրակի օրերը, ուսանողները առավոտները ժամերգու-

թյունից առաջ 15—20 րոպե զբաղվում են մարմնամարզությամբ՝ մարզանքի ուսուցչի գլխավորությամբ: Իսկ դասերից հետո, կեսօրին, երբ եղանակը նպաստավոր է սեղանի թեմիսի, բասկետբոլի, վոլեյբոլի, ֆուտբոլի խաղեր և մրցումներ են կազմակերպվում հոգևոր ճեմարանի կամ Էջմիածնի քաղաքային դաշտում: Այս բոլորը նպաստում են, որ մեր սաները լինեն նաև ֆիզիկապես առույգ, առողջ, առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մեջ սկզբունքով:

Մեծ ուշադրություն է դարձվում արտադասարանական ընթերցանությանը: Յուրաքանչյուր առարկայի դասախոս տալիս է

ծրագրով նշված գրականությունը, որի ընթերցումը և մշակումը պարտադիր է և ստուգումը կատարվում է դասարանում: Բացի հանձնարարված գրականությունից ուսանողները հնարավորություն ունեն օգտվելու հոգևոր ճեմարանի գրադարանից, կարդալու օրաթերթերը, ամսագրեր հայերեն, ռուսերեն և այլ լեզուներով՝ հազարդ տալով իրենց նախասիրություններին:

Հաճախ հյուրաբար Մայր Աթոռ են ժամանում քույր եկեղեցիների քարծրաստիճան հոգևորականներ, որոնք ճեմարանի հարկի տակ հանդիպում են մեր սաներին՝ և ծանոթություններ տալիս քույր եկեղեցիների կյանքի շուրջ:

Հոգ. ճեմարանի տեսչությունը ուսանողների մտավոր զարգացման համար տանում է ծրագրված հատուկ աշխատանք: Երկու



Տեսուչ Տ. Ներսես Ծ. Վարդապետը, վերակացուներով և մոր ձեռնադրված սարկավագներով

Սփյուռքահայ մշակութային, եկեղեցական կյանքին և ծանոթանում են սաները արտադասարանական բանախոսություններով, հանդիպումներով: Ամեն մի հայ հոգևորական և մտավորական, որ այցի է գալիս ս. Էջմիածին, իր արտի պարտքն է համարում լինել հոգ. ճեմարանի հարկի տակ և զեկուցումով, գրույցով հանդես գալ ուսանողների առաջ՝ նրանց ծանոթացնելով սփյուռքի հայության մշակութային և եկեղեցական կյանքին: Հաճախ տալիս են նույնիսկ գիտական, գրական, կրոնաշունչ բանախոսություններ, որոնք ընդլայնում են մեր սաների մտահորիզոնը:

Հարաբեր մեկ անգամ կազմակերպվում են զեկուցումներ գրական, գիտական, մշակութային, կրոնական, առողջապահական նյութերի շուրջ: Բանախոսներ հրավիրվում են Երևանից: Բանախոսում են նաև հոգ. ճեմարանի դասախոսները: Իսկ կրոնաշունչ բովանդակությամբ քարոյազիտական նյութերի շուրջ գրույցներ են անցկացնում հոգ. ճեմարանի տեսուչը, վերակացուները, հատկապես Վեհափառ Հայրապետը:

Դասախոսություններից և գրույցներից բացի հոգևոր ճեմարանի տեսչությունը կազմակերպում է ուսանողների շարադրությունների, քարոզների ընթերցում և քննարկում:

Կազմակերպվում են նաև արտասահմանական երեկոներ և մրցույթներ, որտեղ ուսանողները իրենց ունակություններն են մշակում և զարգացնում:

Գեղագիտական ճաշակը զարգացնելու համար տեսչությունը ուսանողներին տալիս է նկարիչների ցուցահանդեսներին, Մատենադարան, պատմության ու գրականության թանգարանները: Ամեն շաբաթ գրվում են կինո, թատրոն, օպերա և երաժշտական համերգների:

Այս ուղղությամբ կատարված աշխատանքներից մեկն է նաև երկարօրյա կամ օրական պտույտները Հայաստանի այլևայլ վայրերը, այցելություններ տաճարներին, վանքերին, հին հուշարձաններին, որոնք մեր ժողովրդի հավատքի ու տեսիլքի մի-մի վկաներն են: Հայաստան աշխարհի բաց թանգարանում հաճախ զբոսնում են մեր սաները: Այդ հիշարժան վայրերում ուսուցչի բացատրությամբ մի անգամ ևս վեր են հանում անցյալի այն ուրախ և տխուր օրերի շարանը, որի ընթացքում մեր պապերը պաշարում էին հանուն հայրենիքի, հավատքի: Այդ մղձավանջային պայմաններում դարձյալ երկնում էր մեր ժողովուրդը՝ գրում, ծաղկում էր գրիչը, կառուցում ու քանդակում էր շինարարը՝ ավանդ թողնելով մեզ միշտ կառուցելու, ստեղծագործելու ոգին:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանը այն դարբնոցն է եղել, որտեղ բազում դարեր մեր ժողովրդի մատաղ սերնդի ներկայացուցիչները Ավետարանի սնունդ են ստացել, նրանց հոգին լցվել է ժողովրդին սպասարկելու սուրբ տենչերով: Ս. Էջմիած-



Ծաղկամշակություն

նի խնկարույր այս կամարների տակ, հայրենի սուրբ հողին արմատավորված ամեն մի սան հետագայում դառնալու է մի ծիլ ու ծաղիկ հայ եկեղեցու անդաստանում:

Հայրենի շնչով, Ամենայն Հայոց Հայրապետի հովանու տակ մեր սաները աճում են մի օր ծառայելու համար Աստուծո, հայրենիքի նվիրական ու սեղանների առաջ:

